

› Verwantschap en inteelt

Tuigpaardfokkers aan het woord

Een hot item in de tuigpaardfokkerij blijft verwantschap en inteelt. Diverse artikelen wijdde het KWPN al aan dit aspect, maar hoe kijken de fokkers ertegen aan? Is het voor hen ook zo'n hot item of vinden ze het meevallen.

Tekst: DINI BROUWER — Beeld: JACOB MELISSEN

We vroegen een vijftal fokkers hoe zij over verwantschap en inteelt denken en wat ze er aan doen. De meningen waren wisselend, maar goed om te zien dat de fokkers diverse mogelijkheden zien om het probleem aan te pakken.

Duivels dilemma

Henk Minkema (69) uit De Wilgen is sinds een aantal jaren een fervent tuigpaardfokker en rijder, een hobby die hij deelt met zijn vriend, de jonge tuigpaardfokker en rijder Sander

Henk Minkema:

“We zitten nog net niet in de gevarenzone.”

Hoogenberg. Hun visie aangaande de fokkerij delen ze ook. Minkema, afkomstig uit de friezenwereld, heeft daar het inteelt/verwantschapsprobleem van nabij meegemaakt. Hij is dan ook duidelijk: “We zitten nog net niet in de gevarenzone, maar die komt wel heel dicht bij. En dan hebben we een levensgroot probleem. We verkleinen door inteelt de genenpool in de fokkerij en er kunnen latente dragers van erfelijke gebreken als onvruchtbaarheid,

maatverkleining en vitaliteit de fokkerij binnen sluipen. Komt dat tot expressie dan heb je echt een probleem.” Minkema fokt met gemiddeld tot hoog verwante merries en zit met een duivels dilemma. “Ik wil graag een toptuigpaard fokken. In mijn visie bereik ik dat eerder met een hoogverwante hengst dan met een laagverwante. En ja, dat is nu juist het dilemma. Daar denk ik goed over na. Het is dan kiezen. Ik mis overigens een beetje een concreet plan van aanpak en de daadkracht van het stamboek in de vorm van een fokprogramma, zoals bijvoorbeeld een adviesdekking aan eigenaren van laagverwante merries. Die zouden dan persoonlijk benaderd moeten worden en er zou een financiële tegemoetkoming tegenover moeten staan. Het besturen van een stamboek is het realiseren van een fokdoel. Ander bloed kan natuurlijk ook van een Hackney komen, maar ik heb mijn plan voor volgend jaar al klaar liggen. Ik breng Jennytou (v. Delviro HBC, red.) volgend jaar bij een topdressuurhengst. Jennytou komt heel dicht bij het type dressuurpaard en ik denk dan niet alleen een heel goed dressuurpaard te fokken, maar als het een merrie wordt, dan ga ik terug naar een tuigpaardhengst. Kijken hoe het uitpakt, als je iets haalt, krijgt je ook vaak wel iets wat je liever niet wilt natuurlijk. Fokken is denken in meerdere generaties, ik hoop dat ons die tijd gegeven wordt.”

Best presterende hengst

Tuigpaardfokker Sjoerd Cazemier (70) uit Jonkersvaart fokt al heel lang succesvol met zijn Tamara-stam. Hij maakte destijds al vrij snel gebruik van de hengst Waterman en wist mede daardoor het verwantschap in zijn fokkerij vrij laag te houden. “Ik hield altijd wel rekening met inteelt, maar eerlijk gezegd vind ik het een beetje een van hoger hand opgelegd probleem. In mijn fokkerij kan ik

Gerard Lokhorst koos jaren geleden al Ebony voor de beroemde topsportmerrie Trudalya (v. Milano) om het inteeltpercentage te verlagen.

Gerard Lokhorst: “Er zijn zeker binnen de huidige tuigpaardfokkerij mogelijkheden.”

geen alarmsignaal herkennen. En heb je van doen met een te hoog verwantschap in je fokkerij: er zijn regelmatig laagverwante hengst goedgekeurd, ook dit jaar. Dus er zijn mogelijkheden. Daar speelt het KWPN goed op in. Ik heb zelf gebruik gemaakt van de Hackneyhengsten Plain's Liberator en Matteo en de halfbloed Icellie. Volgend jaar verwacht ik veulens van Fantijn en Kordaat. Maar weet je wat het is, en dat geldt voor de meeste fokkers: ik wil wel een écht tuigpaard voor mijn huis zien lopen. Daar wil ik eigenlijk niet op toegeven. Dan kies je toch vaak voor die best presterende hengst ongeacht zijn verwantschap. Als ik nu ter wille van bloedspreiding een dressuurhengst zou willen gebruiken zoals onlangs ergens werd geopperd, dan zou ik niet weten welke. We gaan dan denk ik ook teveel aan tuigtypische eigenschappen weggeven. Vroeger had ik een Proost-merrie. Proost was van de Holsteiner Porter. Met die Proost-merrie won ik op de concoursen. Weliswaar voor de boerenwagen, maar zij had manieren als tuigpaard. Dus ik er mee naar de tuigpaardhengst Locomotief. Maar het werd allemaal veel te gewoon,

geen tuigpaard dus. Een Gelderse hengst zou nog een optie kunnen zijn, maar ik denk dat we de tuigtypische eigenschappen scherp moeten blijven bewaken, het moeten geen menpaarden worden. We moeten fokken voor de tuigpaardensport.”

Niet onderschatten

Evert Sneller (87) uit Zwolle is een tuigpaardfokker die de fokkerij op de voet volgt en al heel lang bijna elk jaar een aantal paarden op de keuring heeft. Hij mist de keuringen, zijn collega-fokkers en de gezelligheid eromheen ontzettend dit jaar. Evert fokt nu met een drietal merries die in de categorie gemiddeld tot hoog verwant vallen. Sneller weet zijn visie en fokdoel heel duidelijk te ventileren. Voor hem staat ras, adel en uitstraling altijd op nummer één. “Ik wil een mooi paard fokken dat uiteraard ook goed beweegt. Zeker kijk ik naar verwantschap, maar omdat ik eigenlijk geen nadelige gevolgen kan constateren is dat nog nooit prioriteit één geweest. Prioriteit heeft bij mij altijd

de moederlijn van een hengst. Daarom vielen er voor mij weleens laagverwante hengsten af. Maar ik voeg er direct aan toe dat we inteelt en verwantschap niet moeten onderschatten. Als we niets doen komen we ons zelf op den duur tegen. Als ik nu 40 was zou ik wel een topdressuurhengst willen gebruiken als bloedververser. Met dat product weer naar een tuigpaardhengst, een soort heterose-effect genereren. Ik weet dat dat weleens is geprobeerd, maar in de fokkerij is twee keer twee niet altijd vier, ik zou het wel aandurven. Een Gelderse hengst is niet mijn eerste keuze. Ik denk dat ik dan op adel moet toegeven. Het KWPN zou richting fokkers die een laagverwante merrie hebben een adviserende taak kunnen vervullen. Het is een probleem van ons allemaal, met elkaar moeten we ons unieke tuigpaard in stand houden.” De doorgewinterde fokker wil deze langetermijnklus graag doorschuiven naar de jonge fokkers. Sneller verwacht volgend jaar twee veulens van Lexington en één van Cizandro.

Kop niet in het zand

Erik Daniëls (37) en zijn vader Sander (66) uit Wageningen fokken al vele jaren tuigpaarden. Met enkele Unieko-merries als basis is het verwantschap niet direct zo heel hoog. Erik: “Natuurlijk kijken wij wat het verwantschap van ons veulen gaat worden, we hebben zeker al laagverwante hengsten gebruikt. Die zijn er en die bieden perspectief, eventueel als soort tussenstation. Uiteraard willen we gezondheidsproblemen voorkomen, we steken de kop echt niet in het zand. Maar soms gaat het nu nergens anders meer over, onlangs las ik ergens dat de tuigpaardensport zo ongeveer ten dode is opgeschreven. Ik benader het veel positiever, het tij kan ook zo keren. Het KWPN heeft de laatste jaren, bijvoorbeeld door groen licht te geven aan diverse grotemaat Hackney's, mogelijkheden geschapen. Een Hackney-hengst is naar mijn mening nog

Erik Daniëls: “We steken de kop niet in het zand.”

steeds het best passend in onze fokkerij. Bij een ander stamboek shoppen zien wij niet direct als eerste optie. Dat een tuigpaard x rijpaard-veulen of andersom kan worden geregistreerd bij de tuigpaarden is een goed plan dat veel effect kan hebben. Maar mijn vader en ik blijven wel gaan voor die hele beste, daar gaan wij niet zoveel op

Evert Sneller: “Als we niets doen, komen we onszelf op den duur tegen.”

toegeven. En als dat kan met een laagverwante hengst is dat voor ons zeker een optie.” Volgend jaar worden op stal Daniëls veulens verwacht van Idol, Atleet, Kordaat en Maximiano I&S.

Nog genoeg mogelijkheden

Gerard Lokhorst (67) uit Kampervveen fokt ook al vele jaren tuigpaarden. Zijn eigen gefokte topsportmerrie Trudalya (v.Milano) is ‘wereldberoemd’, was 9,5% verwant en met die stam fokt hij nog steeds. Het verwantschap in zijn stam klom gestaag op tot 12,4%, maar Gerard is bezig het tij te keren. “Hoewel ik de gevolgen van inteelt niet herken in de stal, neem ik het probleem zeer serieus. Maar ik denk dat we zonder inbreng van allerlei vreemd bloed het tij nog kunnen keren, er zijn zeker binnen de huidige fokkerij mogelijkheden. We moeten oppassen dat we de specifieke tuigtypische eigenschappen van ons unieke tuigpaard door gebruik van vreemd bloed niet wegfokken, dan zijn we nog veel verder van huis. Ik heb jaren geleden al de grotemaat Hackney Wentworth Ebony gebruikt op Trudalya om inteelt te verlagen. Dat leverde tweemaal een hengst op, die beide werden aangeboden op de hengstenkeuring. Waren het merries geweest, dan had ik er mee doorgefokt. Een van die hengsten deed het overigens goed op het concours. Van Bocellie heb ik nu een tweejarige op stal. Kom ik uit op zo’n 8% verwantschap. Ja, en volgend jaar krijg ik veulens van Just Lucky (v.Wentworth Ebony, red.) en Johnny Cash (Jonker x grotemaat Hackney Marden Millenium red.). Dan zit ik ook op 8%. Ik hoop dat het stamboek de mogelijkheid biedt om de veulens van deze niet-erkende hengsten te registreren en hoop ook dat ik ze kan aanbieden. Het is wel het probleem van én de fokker én het KWPN. Mochten deze producten niet direct bovenaan eindigen, dan heb ik wel een laagverwant tussenstation en heb ik wel in de toekomst geïnvesteerd. Het KWPN zou van te voren meer sturend kunnen optreden. Met de fokkers om tafel, beleid aangeven. Ik denk ook dat er, wanneer er hoogverwante hengsten worden toegelaten tot de fokkerij, een deklimiet moet worden opgelegd. In een kleine fokkerij kunnen een paar hoogverwante hengsten, als die veel worden gebruikt, grote invloed hebben. Een fokker loopt altijd achter een top-hengst aan, dat is het gevaar.”

Noodzaak

KWPN-inspecteur Viggon van Beest onderschrijft nog maar eens de noodzaak van aandacht voor bloedspreiding. “Wij hebben in de tuigpaardfokkerij een probleem, en een

uitdaging, omdat onze tuigpaardhengsten en -merries in de meeste gevallen een hogere verwantschap hebben. De roep om rekening te houden met het inteeltpercentage is niet iets dat wij 'van hoger hand' opleggen aan de fokkers: de overheid wijst ons er dringend op dat de inteelttoename per jaar niet boven een x-percentages mag uitkomen. We móeten hiermee aan de slag in het belang van de toekomst van onze fokrichting. Het KWPN moet aangeven dat er plannen zijn om de inteelttoename terug te dringen én we moeten aantonen dat die plannen resultaat brengen. De fokker maakt zelf zijn hengstenkeuze, maar nog niet altijd lijkt men doordrongen van de ernst van deze problematiek. Daarom geven we de fokkers veel informatie over de inteelt en verwantschap van de paarden. We zijn afgelopen jaar begonnen met het toevoegen van het verwantschapspercentage bij paarden in de catalogus. Dit percentage moet meer gaan leven bij de fokkers, en een lage verwantschap moeten ze meer als kwaliteit gaan zien. Ook is er de online inteelttool voor fokkers, waarop zij eenvoudig kunnen zien welke hengsten er bij hun merries passen met betrekking tot die bloedspreiding. Om het gebruik hiervan te stimuleren is eerder dit jaar een handleiding op de KWPN-website geplaatst die stap voor stap uitlegt hoe de inteelttool werkt. Er zijn ook al langere tijd mogelijkheden om met hengsten aan te paren uit een andere fokrichting van het KWPN, wat ook het inteelt- en verwantschapspercentage verlaagt. We juichen het toe dat verschillende fokkers inmiddels hun hengstenkeuze maken waarbij het verlagen van verwantschapspercentage een rol speelt. Daarnaast komt voor het komend dekseizoen een fokadviesstool online op de KWPN-website die hierin ook een belangrijke rol speelt."

Viggon besluit: "Het is een hele complexe materie, omdat je

met heel veel doelgroepen en dus ook meningen te maken hebt: van fokkers, gebruikers, hengstenhouders, maar je wilt ook voor de markt fokken, een tuigpaard behouden, de inteelttoename bestrijden, de verwantschap verlagen en je hebt te maken met vergrijzing, emoties en soms verschillende inzichten. Het kampioeneneffect, waarbij fokkers succesvolle maar vaak hoogverwante hengsten inzetten, werkt

Sjoerd Cazemier: "Ik wil wel een écht tuigpaard voor mijn huis zien lopen."

ook niet mee. Er zijn denk ik al genoeg oplossingen mogelijk binnen de huidige hengstenstapel, maar ik hoop ook dat we meer laagverwante hengsten krijgen aangeboden. Vanuit het stamboekkantoor zijn daarom enkele weken geleden de eigenaren van tweejarige hengsten die lager gemiddeld verwant zijn aan de populatie aangeschreven met het oog op de eerste bezichtiging. Aan ons de uitdaging om met een helder beleid de goede richting aan te geven, waarvan ik van harte hoop dat die dan ook gevolgd wordt door de fokkers. We hebben met z'n allen tenslotte het zelfde doel: een mooi, gezond, uniek en toekomstbestendig tuigpaard fokken." ●

In de fokkerij van Erik en zijn vader Sander Daniëls is de verwantschap met enkele Unieko-merries als basis niet zo heel hoog.

